

Talentontwikkeling als speerpunt van opleidingsdidactiek?

Jan Kaldewey, lid kenniskring Docent & Talent, Christelijke Hogeschool Ede

Christine de Heer, lid kenniskring Docent & Talent, Christelijke Hogeschool Ede

Jacqueline Bulterman-Bos, lector 'Docent & Talent', Christelijke Hogeschool Ede

Het lectoraat 'Docent en Talent' van de Christelijke Hogeschool Ede (Academie Educatie) richt zich onder andere op de betekenis van aandacht voor talentontwikkeling binnen de opleidingsdidactiek (op de hogeschool) en binnen het basisonderwijs. Het begrip talent wordt vaak genoemd in discussies over de missie en visie van onze Pabo. We willen weten hoe dit begrip gevolgen heeft voor het handelen van lerarenopleiders en van basisschoolleerkrachten, om zo onze opleidingsvisie te verhelderen en eventueel te stroomlijnen.

De centrale vraag voor dit onderzoek is: *Wat is kenmerkend voor onderwijs dat is gericht op talentontwikkeling en hoe verhoudt dit onderwijs zich tot respectievelijk een meer opbrengstgerichte en een meer ontwikkelingsgerichte onderwijsstijl?*

De presentatie omvat de volgende onderdelen:

(1) Een presentatie van de resultaten van een documentanalyse van beleidsstukken en onderwijsfilosofische teksten. Op basis van deze analyse kon een typering worden opgesteld van twee complementaire onderwijsvisies: een opbrengstgerichte manier van werken en een ontwikkelingsgerichte manier van werken.

(2) Bespreking van het concept talentontwikkeling en het gebruik van dit concept binnen de twee onderscheiden onderwijsvisies.

(3) Bespreking van een instrument dat beoogt verschillen in onderwijsvisies en -stijlen in kaart te brengen. Dit instrument wordt in eerste instantie uitgezet binnen de eigen pabo. In een volgend stadium zullen ook scholen voor primair onderwijs hierbij worden betrokken.

(4) Bespreken van de consequenties van de inventarisatie onder (3) voor de invulling van een op talentontwikkeling gerichte opleidingsdidactiek.

Korte omschrijving van de inhoud

Het gepresenteerde onderzoek borduurt voort op een literatuuronderzoek, waarvan verslag gedaan is in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders: Kaldewey, J. & Bulterman-Bos, J. (2013). De cognitieve switch in het licht van talentdiversiteit. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 34 (1), 55-65.

In dit artikel wordt de volgende tweedeling gepresenteerd:

Aspect	Opbrengstgericht werken	Ontplooingsgericht werken
Doel	De nadruk ligt op de voorbereiding op de vervolgopleiding/de maatschappij.	De nadruk ligt op de ontwikkeling van de talenten van de leerlingen.
Focus	De nadruk ligt op de basisvaardigheden, met name taal en rekenen.	Er wordt een brede ontwikkeling nagestreefd met veel aandacht voor mens & wereld en het creatieve domein.
Motivatie	Het onderwijs is vooral gericht op de motivatie om een goede prestatie te leveren (lat hoog gelegd).	Het onderwijs is vooral gericht op de intrinsieke motivatie en het plezier in het leren.
Type denken	Het onderwijs is met name gericht op het analytische en conceptuele denken.	Het onderwijs is met name gericht op het creatieve en beeldende denken.
Metacognitie	Het onderwijs is vooral gericht op het verwerven van bestaande kennis en vaardigheden.	Het onderwijs is met name gericht op het ontwikkelen van breder toepasbare leer- en denkstrategieën.
Relevantie	Het onderwijs is vooral gericht op inzicht, goed kunnen uitleggen, beredeneren en vergelijken.	Het onderwijs is erop gericht dat leerlingen de stof direct weten toe te passen in de praktijk.
Didactiek	Directe instructie (heldere doelen, duidelijke uitleg, gerichte feedback) neemt een belangrijke plaats in.	Ontdekkend leren (uitgaand van eigen ervaringen) neemt een belangrijke plaats in.
Toetsing	Gestandaardiseerde toetsen nemen een belangrijke plaats in.	Er is met name aandacht voor de individuele ontwikkeling, bijvoorbeeld zichtbaar gemaakt met een portfolio.
Differentiatie	Er wordt met name gedifferentieerd naar zwakke, gemiddelde en beter presterende leerlingen.	In het onderwijs wordt de aanpak mede aangepast aan de verschillende intelligenties van kinderen.
Autonomie	Met name het algemeen te bereiken basisniveau is leidend.	Er is veel aandacht voor eigen keuzes van leerlingen, die bij hen passen.
Vakinhoud	Het onderwijs wordt vooral vanuit de afzonderlijke vakken gegeven.	Het onderwijs wordt vooral vanuit thema's en projecten ingericht, waaraan de vakinhouden worden gekoppeld.
Leefwereld	Er is vooral aandacht voor het interessante van de leerstof zelf, het leren kennen van andere werelden.	Er is veel aandacht voor aansluiting bij wat leerlingen uit eigen ervaring weten en kunnen.

Op basis van deze tweedeling werd een vragenlijst ontworpen, bestaande uit twaalf x twee stellingen. en voorgelegd aan docenten (onderwijskundigen en vakdocenten) van de pabo van de Christelijke Hogeschool Ede.

Analyse van de vragenlijst resulteerde in 7 items met een item-totaalcorrelatie $>.3$ en Cronbach's alpha $.69$. De 7 items betroffen van de bovenstaande lijst in volgorde van sterkte van de item-totaal-correlatie de aspecten autonomie, doel, differentiatie, didactiek, toetsing, focus en motivatie.

Met deze items kon voor alle respondenten ($N=54$; respons 90%) een score berekend worden waarmee de positie kon worden bepaald op de dimensie opbrengsgericht - ontplooiingsgericht.

In de gemiddelde scores op deze dimensie bleek geen verschil tussen mannelijke en vrouwelijke, of tussen jongere en oudere medewerkers. Wel bleken interessante verschillen te bestaan tussen de verschillende teams binnen de organisatie. Het management- en het transferteam bleken iets sterker opbrengsgericht te scoren; het team mens & wereld is het sterkst ontplooiingsgericht georiënteerd, het team rekenen het sterkst opbrengstgericht. Ook bleken opvallende verschillen in de diversiteit binnen teams: bij sommige teams is sprake van een sterk homogene oriëntatie, bij andere teams lopen de oriëntaties sterk uiteen.

Naast de kwantitatieve analyse werd op het specifieke punt van talentontwikkeling een aanvullende kwalitatieve analyse verricht. In de vragenlijst bleek de vraag naar talentontwikkeling (ten opzichte van maatschappelijke eisen) te passen binnen de ontplooiingsgerichte benadering. In een aanvullende open vraag werd gevraagd: "Kun je omschrijven wat voor jou 'aandacht voor talent' voor onze pabo-opleiding en in het basisonderwijs zou inhouden?"

Voor de analyse werden als 'sensitizing concepts' vijf aan de literatuur over talent ontleende begrippen gebruikt: uniciteit, bijzondere bekwaamheden, kernkwaliteiten, meerdere intelligenties, leerstijlen en hoog-/meerbegaafdheid. Na een eerste analyse werden deze begrippen geherformuleerd en aangevuld tot twaalf labels, waarmee door twee onderzoekers de uitspraken werden gecategoriseerd. Aandacht voor talent werd met name omschreven als: (1) ruimte om eigen keuzes te kunnen maken, (2) het stimuleren van aanwezig talent, (3) oog voor brede ontwikkeling, (4) inspelen op leerstijlen en (5) stimuleren van positieve energie.

Op basis van een vergelijking van de kwalitatieve analyse met de vragenlijstscores konden met enig voorbehoud twee groepen worden geïdentificeerd: realisten en utopisten.

De realisten benadrukken het belang van balans tussen aandacht voor talentdiversiteit en aandacht voor basisvaardigheden. Ze noemen vaker het belang van aandacht voor de uniciteit van mensen en kinderen en van aandacht voor leerstijlen.

De utopisten kiezen overtuigd voor talentdiversiteit. Zij leggen iets meer nadruk op het belang van eigen keuzes op basis van talent en op het bevorderen van flow door aandacht voor talent.

Welke consequenties aan deze uitslagen kunnen worden verbonden is onderwerp van een vervolgtraject. Mogelijke uitgangspunten zijn:

(1) Het is van belang dat docenten de kans krijgen hun voorkeur voor en affiniteit met (een combinatie van) opbrengstgericht en ontplooiingsgericht werken in hun onderwijs vorm te geven.

(2) Het is van belang dat docenten rekening houden met wat hun studenten of leerlingen nodig hebben. Dit kan reden zijn een student of leerling meer opbrengstgericht of juist meer ontplooiingsgericht te benaderen.

(3) Het is van belang rekening te houden met wat de samenleving vraagt. Ook daarin bestaan verschillende tendensen: cognitieve opbrengsten staan hoog op de agenda, maar ook de *21st century skills*, zoals (wereld)burgerschap, leer- & innovatiegerichtheid, levens- & carrièrevvaardigheden, en informatie- & mediavaardigheden.